
PDA och skolfrånvaro

MALIN KHOSO
LEG PSYKOLOG
LEG PSYKOTERAPEUT
HANDLEDARE

1

PDA -Pathological Demand Avoidance

2

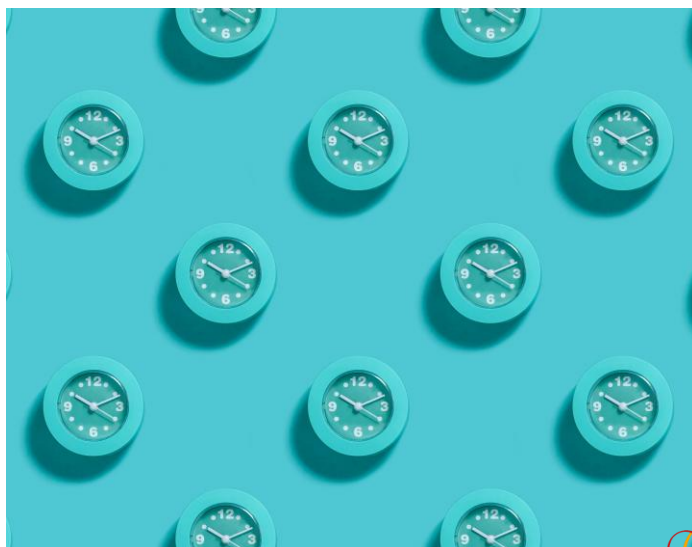
Agenda

Vad är PDA?

Vad blir kravfyllt vid PDA?

Hur reagerar en elev med PDA vid krav?

Hur kan man bemöta elever som har PDA?

3

Varför är PDA intressant att lyfta på en konferens om skolfrånvaro?

I vissa fall av komplex skolfrånvaro – hjälpsamt att fundera över om det undvikande beteendet kan handla om PDA

Elever inom NPF där det gängse sättet att bemöta inte fungerar

Kunskap om PDA kan öppna ögonen för fler sätt att möta elever i skolfrånvaro

4

Fall

Maja är 12 och har varit skolfrånvarande under stora delar av mellanstadiet. Hon fick en autismdiagnos i 5an och föräldrarna tror att hon har en PDA-profil. Redan under förskolan var det svårt med lämningar och Maja gömde sig under bordet när det var samling. I lågstadiet funkade det bättre. I Klassen fanns en resurs som Maja tydde sig till och som kunde vara en brygga i svåra situationer. I mellanstadiet blev det svårt med övergångar mellan lärare och klassrum. Maja lekte ofta katt när eleverna förväntades arbeta med uppgifter. Hon hade särskilt svårt för NO-lärares sätt att ställa raka frågor till eleverna. När Maja kom hem från skolan på eftermiddagarna fick hon känsloutbrott och var svår att lugna. Alla vardagliga beteenden som ätande, påklädning och hygien var svåra att få till hemma och familjen hamnade ofta i konflikt.

Maja har haft ströfrånvaro ett par dagar per vecka under 4an och 5an. I 6an är hon mer frånvarande än närvarande. Hemma vill hon helst läsa om djur och spela Star Stable. När mamma försöker prata med Maja om skolan pratar Maja engelska tillbaka och härmar en rolig dialekt.

Skolans specialpedagog har försökt introducera veckoscheman och tidshjälpmiddel men det har inte funkat. .

5

PDA

Begreppet myntat av brittiska psykologen Elisabeth Newson på 80-talet – undergrupp till autism

Christopher Gillberg – förmodligen en variant till flera utvecklingsneurologiska tillstånd

EDA – alternativ term – extreme demand avoidance

Ökat intresse internationellt för begreppet senaste åren

Mycket lite forskning gjord – inte en formell diagnos

National autistic society – kategori av autism eller till annan diagnos tex ADHD, ODD eller PTSD

6

Kännetecknen vid PDA

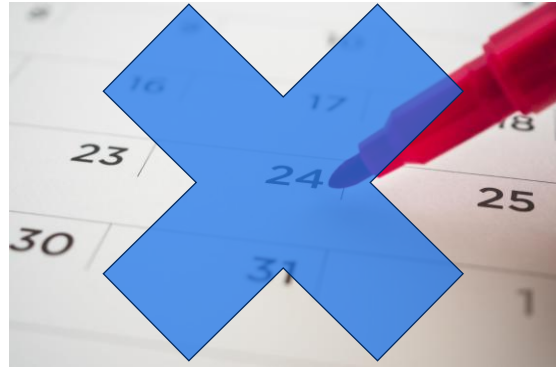
Krav = ångest

Inte bara skolrelaterade krav

Olika sätt att undkomma kravet - tydliga utagerande (externaliserade), men också mer svårupptäckta sätt (internaliserade)

Maskering eller kamouflering vanligt, beskrivs ofta ha en högre social förmåga

"vanliga sätt" att möta autism funkar inte lika bra

7

8

Vad upplever eleven som krav

9

Krav är förknippat med ångest

10

Krav är förknippat med ångest

Krav

Inte "vanlig" kravkänslighet

Skillnad:

Även enkla vardagliga krav

Starkare reaktion på krav

11

Vidga begreppet om vad som kan innebära ett krav

Direkta krav – ta på dig skorna, hämta matteboken

Indirekta krav – mat upplagd på tallrik, alla går ut på rasten

Sociala krav – bli hälsad på, få beröm

Endogena krav – kissnödighet, hunger

Förändringar i rutiner

Oförutsägbara händelser

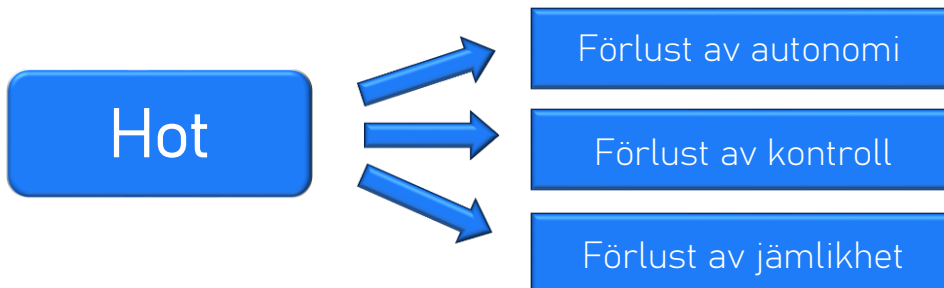
12

Krav är förknippat med ångest

13

14

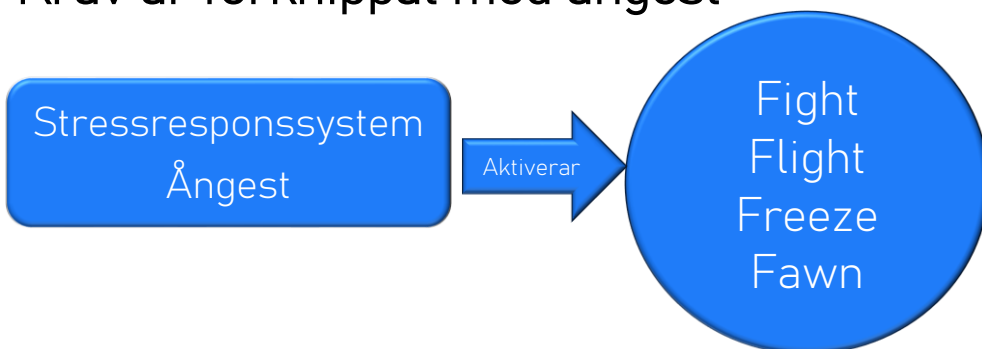
Krav är förknippat med ångest

15

Krav är förknippat med ångest

16

Vad upplever eleven som
krav

Vad gör eleven vid
krav

Hur kan man
bemöta elever
med PDA

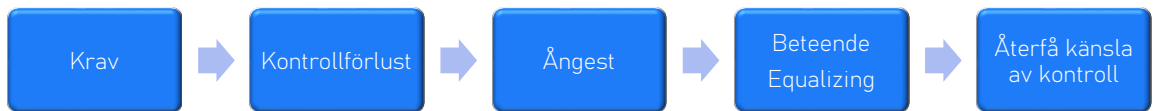
17

Vad gör eleven vid krav

18

19

Elevers beteende

Equalizing

Streta emot
 Agera ut – förstöra
 Göra motsatsen
 Skryta
 Förhandla
 Ljug
 Ge ursäkter – ofta fantasifulla
 Byta fokus – distrahera
 Ignorera
 Prokrastinera
 Gå in i fantasivärld
 Shutdown – försvinna in i sig själv

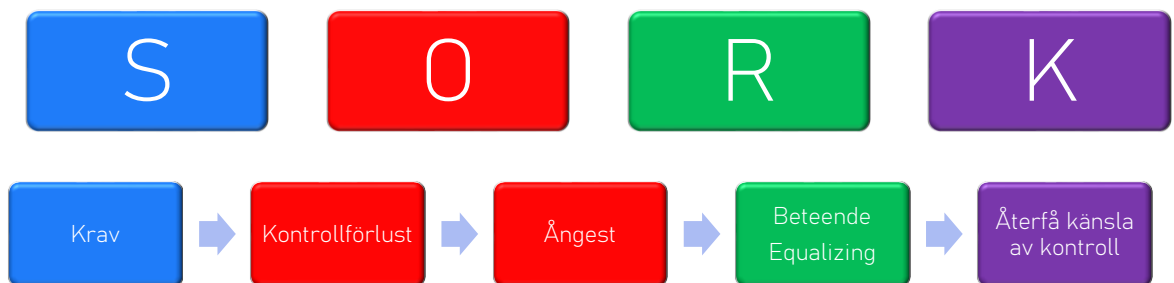
20

Elevens beteende

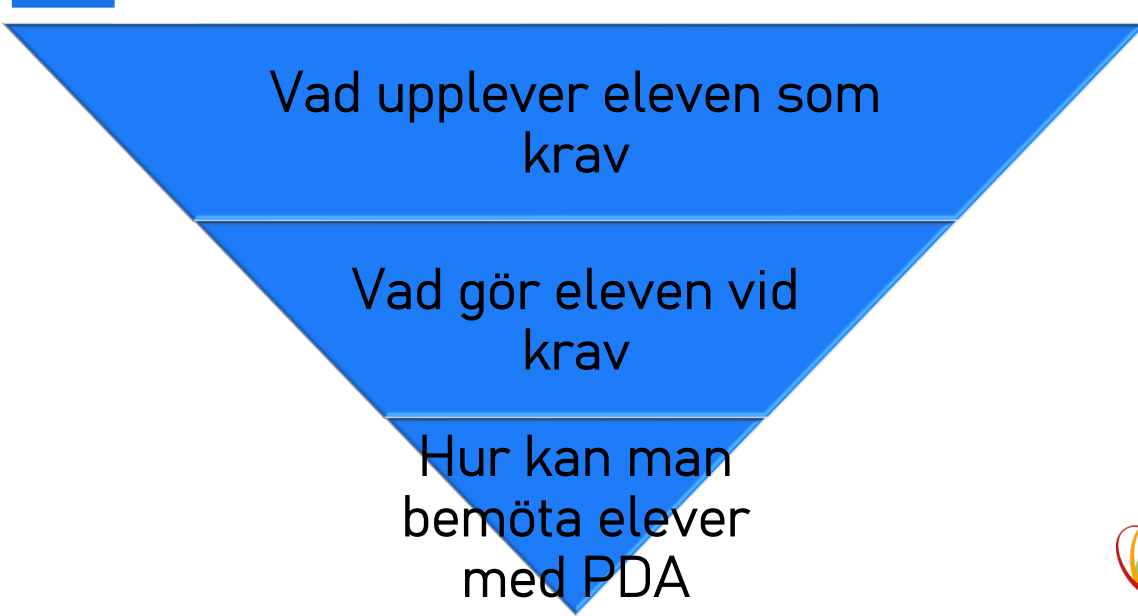

21

Funktionell analys

22

Vad upplever eleven som
krav

Vad gör eleven vid
krav

Hur kan man
bemöta elever
med PDA

23

Hur kan man bemöta elever
med PDA

24

Mål

Att möta eleven på ett sätt så att stressresponssystemet INTE aktiveras

Därför avgörande att förstå vad som aktiverar stressresponssystemet

Istället aktivera trygghetssystemet eller utforskandesystemet

25

Hörnstenar

Autonomi

Intressen

Autenticitet

Utspädning

26

Autonomi

Syfte: Återfå känslan av kontroll

Valfrihet

Strewing

Deklarativt språk

27

Autonomi

Valfrihet

Vill du göra den här uppgiften nu eller vänta en stund?

Vill du börja med mattespelet eller det här formuläret?

Det börjar bli läggdags – vill du att jag påminner dig om tandborstningen om 10 eller 20 min?

28

Autonomi

Strewing

Visuell strewing
Auditiv strewing
Ta täten och visa
utan förväntan

29

Autonomi

Deklarativt språk

- Jag har lagt läseboken i din bänk
- Det finns ett gem som visar vilken mattesida man kan börja på
- Där borta finns färger och penslar

30

Hörnstenar

Autonomi

Intressen

Autenticitet

Utspädning

31

Hörnstenar

Intressen

Knyta uppgifter till intresseområde

Ofta mer socialt inriktade intressen än hos autister utan PDA

Använda intresseväckande material som distraherar från kravet

Att få vara i sina intressen aktiverar utforskandesystemet och trygghetssystemet

Låta en plats på skolan få bli förknippad med kravlöshet och lugn. Gärna knutet till intressen

32

Hörnstenar

Autonomi

Intressen

Autenticitet

Utspädning

33

Hörnstenar

Autenticitet

Connection before correction

Att möta eleven som en autentisk person utan dold agenda

Att vara ärlig och autentisk ger en mer jämlik relation

Större chans till tillit och trygghet – motgift till ångest

Humor – skämta om sig själv

Relationen blir starkare och en resurs för att möta eleven

34

Hörnstenar

Autenticitet

Signalera trygghet med icke-verbala signaler – ansiktsuttryck, "långsamt" kroppsspråk

Arbeta med nivåutjämning – placera dig fysiskt på samma nivå eller lägre

Minska mängden talat språk

35

Hörnstenar

Autonomi

Intressen

Autenticitet

Utspädning

36

Hörnstenar

Utspädning

- Aktiviteter som vanligtvis hänger ihop kan **separeras** – tex tandborstning – pyjamas – stänga ned datorn
- Språklig utspädning – använda fler ord och linda in kravet – "när jag har hittat rätt papper här så kan vi titta på det tillsammans"
- Deklarativt språk – "det finns en uppgift man kan göra på den här sidan". "Det kan vara bra att tvätta händerna innan lunchen"
- Social utspädning av auktoritet – stå vid sidan av, avstå från direkt ögonkontakt i samband med krav
- Vardaglig och vanlig runt krav – visa att det inte är så stor sak

37

Kravkedja och utspädning – från rast till matte

Rasten slut (klocka ringer)

Gå in till rätt korridor

Ta av skorna

Gå in i klassrummet

Ta fram matteboken

"Hej, vi börjar gå in nu. Vill du komma med mig in och ta "upp till 3" i pingis först?"

"Det verkar som att min högra sko alltid vill bli avtagen först. Lite konstigt att den alltid är så pigg! Hur är det för dig?"

"Sätt dig vid bänken eller i soffan. Jag kommer till dig om en stund så kan vi kolla på matteboken då."

"Vill du börja med första uppgiften i matteboken eller ska vi titta på exemplet tillsammans först?"

38

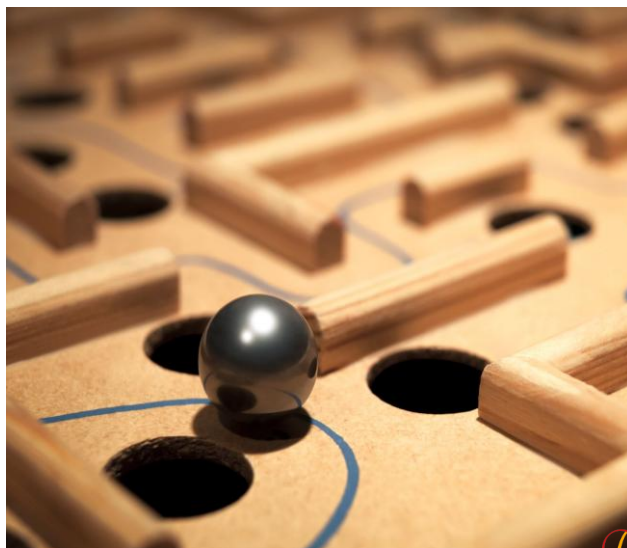
Lösningar för framtiden?

Att möta elever med PDA kan vara känslomässigt utmanande och underlättas av ett accepterande förhållningssätt

Eleven vägrar inte pga dålig uppfostran eller för att den vill trilskas

Att känna sig respekterad och förstådd aktiverar trygghetssystemet

Känslomitta

39

Avslutningsvis

*Barn gör rätt
om de vill*

40

Avslutningsvis

*Barn gör rätt
om de **kan***

- Ross Greene

41

Tack för mig!

malin.khoso@magelungen.com

42